

روایتی از دومین دوره جشنواره قصه‌گویی «نهاد امید»

رویش امید

غزل مرادیان
خبرنگار

«می‌گفت باید قصه را جوری تعریف کنی تا بچه‌ها که الان تمرکزشان همه‌جا هست و فضای مجازی را برای خودشان تمام زندگی می‌دانند جذب قصه شوند. داستان و قصه همیشه جذاب است.» ساعت ۸ به تیریز رسیدیم و از آنجا به سمت جلفا حرکت کردیم. بعد از رسیدن به منطقه آزاد ارس بیلبوردهای خیابان‌ها نشان می‌داد که قرار است یک اتفاق مهم فرهنگی در این شهر مرزی بیفتد. برای اختتامیه دومین دوسالانه قصه‌گویی نهاد امید به مرزی ترین شهر در شمال شرقی کشور دعوت شدیم؛ جشنواره‌ای که خودش مهم است و برگزاری اش در یک شهر صنعتی مهم ترش می‌کند.

زهره از ایلام به این جشنواره آمده است و می‌گوید: «اولین بار بود که در جشنواره‌های قصه‌گویی شرکت کردم و پس از انتخاب شدن در مرحله منطقه‌ای جشنواره احساس کردم توانایی ادامه فعالیت در این حوزه را دارم. قصه‌گویی هنر است. به نظر همه نمی‌توانند این کار را انجام دهند، البته ما از مادرانمان قصه شنیده‌ایم و همان را با آموزش‌هایی به‌روشنده به بچه‌ها می‌گوییم.»

زهره کتابدار است و به گفته خودش قصه‌گویی لازمه کار کتابداری است، او می‌گوید: «قصه توان انتقال فرهنگ‌ها را دارد. همین ما که در این جشنواره از استان‌های مختلف حضور داریم، می‌توانیم فرهنگ خودمان را با هم به اشتراک بگذاریم و از این تجربیات در کارمان استفاده کنیم.»

قصه خوب، نسل خوب

صحبت‌های زهره که تمام می‌شود نگاهم در لابی هتل می‌چرخد. تقریباً همه مشغول کارند، گنده‌های مختلف دارند با هم در مورد جشنواره‌ای صحبت می‌کنند که شاید قدمت برگزاری اش به دو دوره برسد اما توانسته است استعدادهای فراوانی را دور هم جمع کند.

برای اینکه از جشنواره بیشتر بدانم به سراغ سرچ‌های اینترنتی می‌روم و به این نتایج می‌رسیم، دومین دوسالانه قصه‌گویی با عنوان «نهاد امید» یا «شعار» قصه خوب؛ نسل خوب» و با هدف ترویج قصه‌گویی، شناسایی و تشویق و بهره‌مندی از توانمندی‌های شبکه کتابخانه‌های عمومی، کتابداران و اعضا، در دو بخش قصه‌گویی صحنه‌ای و قصه‌گویی دیجیتال، از ۴ مردادماه ۱۴۰۱ فراخوان خود را منتشر کرد. در فراخوان دوسالانه «نهاد امید» ارج نهادن سنت قصه‌گویی و تلاش در جهت گسترش خدمات جنبی کتابخانه‌ها برای ایجاد انگیزه مطالعه، شناسایی استعدادها، تشویق و بهره‌مندی از توانمندی‌های مختلف در کتابخانه‌های عمومی جهت اعتلای توسعه علمی و فرهنگی، ایجاد زمینه لازم برای ارتقای دانش نظری و تبادل تجربیات مفید و موثر میان کتابداران قصه‌گو، استفاده از فعالیت‌های ادبی ادبیات روایی از جمله قصه، داستان و شعر در تعالی و مقاوم‌سازی فرهنگ مطالعه و در نهایت تولید و توسعه محتوای منطبق بر ترویج فرهنگ بومی ملی و اسلامی در کتابخانه‌های عمومی از اهداف برگزاری دومین دوره این دوسالانه عنوان شده است.

۹ روش داستان‌گویی در دنیا

محمدرضا سرشار یکی از داوران این دوره از جشنواره است؛ نویسنده‌ای که او را با قصه‌های ظریف و جالب جمع می‌شناسیم. تصمیم گرفتم گفت‌وگویی با او داشته باشم تا در مورد قصه و داستان بگویم. سرشار شنیدن داستان را برای کودکان قدیمی در راستای علاقه‌مندسازی آنها به مطالعه عنوان می‌کند و می‌گوید: «برخی کودکان حوصله مطالعه نداشته اما علاقه‌مند به شنیدن هستند. برخی دیگر نیز ممکن است کتابخوان باشند اما علاقه‌مند به شنیدن قصه هم باشند. علاوه‌بر آن قصه برای کودکان در سنین پایین که توان خواندن ندارند، می‌تواند ابزاری جایگزین کتابخوانی باشد.»

او قدم اول برای علاقه‌مندسازی کودکان به کتاب را داستان‌گویی می‌داند و می‌گوید: «داستان، درک مخاطب را بالا می‌برد، همه‌فایده‌ای که برای خواندن داستان برای کودکان مترتب است برای شنیدن داستان هم صدق می‌کند. معمولاً قدم اول برای علاقه‌مندسازی کودکان، داستان‌گویی است.»

وقتی درحال صحبت هستیم بچه‌هایی که در جشنواره شرکت کردند، با آقای سرشار سلام و احوالپرسی و ابراز ارادت می‌کنند، سرشار صحبت‌هایش در ادامه با اشاره به مهم بودن قصه‌گویی برای کودکان می‌گوید: «اولین

پایم شکست اما برگزیده شدم

صحبت‌هایم با سرشار تمام می‌شود و قصه‌گوها را می‌بینم که کنار هم جمع شده‌اند تا در کنار هم درمورد جشنواره صحبت کنند.

مریم مجد هادی، کتابدار گیلانی است. او درحال تعریف خاطره شکست پایش در دوره منطقه‌ای است و می‌گوید: «در سطح منطقه‌ای جشنواره که به میزبانی استان مازندران برگزار شد، خوشبختانه به‌عنوان یکی از برگزیدگان انتخاب شدم و در پایان مراسم هنگام برگشت به رشت منج پایم آسیب دید و به مدت سه هفته در گچ بود که این به‌عنوان خاطره‌ای تلخ اما یادآور روزهای خوبی است.»

همه شوخی می‌کردند و می‌گفتند پس ما حاضریم دست و پامان بشکند اما برنده شویم. از او درباره چرایی شرکت در این جشنواره می‌پرسم و می‌گوید: «رویداد فرهنگی نهاد امید فرصتی بسیار عالی برای کتابداران است تا بتوانند به‌صورت عملی آموخته‌های خود را به کار گرفته و خود را محک‌بزنند. تجربه‌اندوزی در جشنواره‌های قصه‌گویی مفید، ارزشمند و دارای اثرات و جنبه‌های پربرای در زندگی حرفه‌ای و شخصی است، وقتی آموزشی همراه با مصداق عملی و عینی

باشد تاثیر گذاری بیشتری خواهد داشت، رقابت و کسب تجربه فراوانی برای من به ارمغان آورد.»

او لازمه کتابداری مخصوصاً در بخش کودک را دانستن روش‌های مختلف برای قصه‌گویی می‌داند و می‌گوید: «یکی از تاثیرات مثبت این جشنواره، کیفیت خدمات‌دهی کتابداران به اعضای کتابخانه‌های عمومی است، اگر کتابداران بپذیرند که اهداف نهاد کتابخانه‌ها در اشاعه اطلاعات به سوی گروه سنی کودک و نوجوان رفته است، خود را ملزم به روزآمدسازی در این حوزه می‌کنند و از طرف دیگر یکی از مهم‌ترین روش‌های برقراری ارتباط با کودکان و آموزش غیرمستقیم آنان قصه‌گویی و قصه‌خوانی است. به عقیده من قصه‌گویی ابزاری است که هر کتابداری باید خود را به آن مسلح کند. تداوم یافتن جشنواره قصه‌گویی توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور این پیام را دارد که نهاد خود را ملزم به ایفای نقش تربیتی برای کودکان، نوجوانان و علاقه‌مندان به حوزه مهم قصه و کتاب کودک می‌داند و در جهت رفع نواقص دوره‌های پیشین است.»

هدهد با خبر خوش آمده است

سالن اختتامیه در حال پر شدن است و بچه‌ها با تشویق‌هایی که می‌کنند، می‌خواهند که مراسم زودتر شروع شود و بالاخره با رسیدن وزیر ارشد و دبیرکل نهاد کتابخانه‌ها مراسم با اجرای گیتای خامنه‌آغاز می‌شود. همه مراسم جوری چیده شده است که بچه‌ها اذیت نشوند و حوصله‌شان سر نرود. با آمدن بهرام شاه محمدلو بخش اول برنامه شروع می‌شود و جمعیت همزمان با هم آقای حکایتی معروف را می‌خوانند و او با آمدن به روی صحنه از هدهد می‌گوید که به‌عنوان نماد نهاد کتابخانه‌ها برای کودکان و نوجوانان نام‌گذاری شده است. عروسک هدهد رونمایی می‌شود و بچه‌ها بیشتر از همه ذوق می‌کنند.

و در ادامه شعر نغمه مستشار نظامی خوانده شد که برای کتابخانه‌های هدهد سفید گفته شده بود و در بخشی از این شعر که مورد استقبال بچه‌ها قرار گرفت می‌شنویم: «یکی بود یکی نبود، زیر گنبد کبود، تو کتابخونه ما، قصه‌گو نشسته بود آقای حکایتی، اسم قصه‌گو ماست، شهر هدهد سفید، شهر خوب قصه‌هاست شهر هدهد سفید، شهر دوستای کتاب، توی این شهر قشنگ، نیست سوالی بی جواب

هدهد: باغ خدا، باغ قرآن اومده، با به قصه قشنگ، از سلیمان اومده بهترین قصه‌ها رو، توی قرآن بخونید، دوست هدهد سفید، دوست خوبی بمونید هدهد قصه ما، دوست خوب بچه‌هاست، عکس هدهد همه‌جا، تو کتابخونه ماست...»

قصه محبت و همدلی

کنارم دختری با لباس محلی نشسته است و ذوق زیادی دارد. اسمش را می‌پرسم و خودش را یاسمن معرفی می‌کند و می‌گوید از روستای دمشهر در شهرستان میناب، آمده است و می‌گوید اولین دوره‌ای است که در جشنواره قصه‌گویی نهاد امید شرکت کرده و بسیار خوشحال است که در این جشنواره حضور دارد. او از پدر و مادرش می‌گوید که هر دو قصه‌گو هستند و این هنر زیبا را از آنان آموخته است.

سالن شلوغ است و سعی می‌کنیم بلند صحبت کنیم. می‌گوید: «حضورم در این جشنواره تاثیر عمیقی بر تجارب و یادگیری بیشتر درباره چگونگی قصه‌گفتن و رشد و پرورش تخیل و قدرت ذهنم داشت و جشنواره از سطح بالایی برخوردار بود که امیدوارم این توفیق را داشته باشم که در دوره‌های بعد شرکت کنم. تاثیر مثبت جشنواره قصه‌گویی بر کیفیت خدمات‌دهی ما کتابداران بسیار تاثیرگذار است، مهارت کتابداران در قصه‌گویی به‌طور قطع می‌تواند کودکان و نوجوانان بیشتری را به سمت کتابخانه‌ها جذب کند. کودکان هنگامی که از کتابداران قصه‌ای نوو جذاب بشنوند با عشق و علاقه بیشتری به سمت کتاب‌ها می‌شتابند، خود سعی بر قصه‌گوشدن دارند و به‌طور مستقیم از کتابداران الگو می‌پذیرند. قطعاً برگزاری جشنواره‌های قصه‌گویی به صورت سالانه یا

فصلی با حضور مخاطبان کودک و نوجوان در دوره‌های آینده از رشد کیفی و فنی بیشتری بهره خواهد برد و تجربیات جدیدی به دست خواهد آمد. برگزاری جشنواره‌های فرهنگی، ادبی و هنری به‌خصوص قصه‌گویی، رویدادی مربوط به آداب و رسوم کهن ما است و جایگاه ویژه‌ای در خانواده ایرانیان دارد. ما تربیت‌یافته قصه‌های پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها هستیم و باید این رسم کهن را پاس داشته و با برگزاری جشنواره‌ها و نشست‌ها در هویت بخشی به کودکان و نوجوانان، تحکیم بنیان خانواده، رشد فضایل اخلاقی و پرورش قوای تخیل و رشد ویژگی‌های مثبت شخصیت کودکان نقش خود را ایفا کنیم.»

از خاطره حضورش در این جشنواره می‌پرسم و می‌گوید: «در بخشی از قصه، دهل جادویی خالو قنبر به آب‌های خلیج فارس می‌افند، کودکان حاضر در مراسم پس از اتمام برنامه از مریمان خود خواسته بودند که آنها را به ساحل خلیج فارس ببرند تا دهل جادویی خالو قنبر را پیدا کنند. بنابراین اجرای قصه خوب می‌تواند تاثیر زیادی بر ذهن کودکان داشته باشد؛ باعث زیبایی خلق و خو و آینده کودکان شود و در پیشرفت علمی و درسی آنان تاثیرگذار خواهد بود. قصه محبت و همدلی به همراه دارد و انسانیت را تا ابد در دل‌ها زنده نگه می‌دارد.»

دوست بچه‌ها

زمانی وقتی صحبت از کتابخانه می‌شود، در ذهن همه یک میز و صندلی شکل می‌گرفت و یک مخزن تاریخ، اما حالا شرایط فرق کرده است و کتابخانه‌ها به قول سازندگان و برنامه‌ریزان آن به یک پایگاه فرهنگی اجتماعی تبدیل شده‌اند، اولویت اصلی با بچه‌ها است و در استان‌های مختلف کتابخانه‌ها مرکز فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی هستند. شور و هیجان بچه‌ها در مراسم اختتامیه بسیار بالا است و البته گاهی هم از سخنرانی‌های زیاد حوصله‌شان سر می‌رود. برنامه تقریباً به پایان رسیده و تصمیم می‌گیرم گپ و گفتی هم با بچه‌ها داشته باشم. در حال رفتن به بالای سن هستند تا با عروسک هدهد عکس بگیرند، در همان حال از قصه‌گویی و فعالیت‌هایشان در کتابخانه‌ها می‌پرسم. با شوق و علاقه جواب می‌دهند و می‌گویند که در کتابخانه شهرشان، تقریباً هر روز برنامه‌ای فرهنگی دارند که کمک‌شان می‌کند کتاب را بیشتر دوست داشته باشند و بیشتر کتاب بخوانند.

یک نفرشان می‌خواهد تا وقتی بالا هستند عکسی با عروسک هدهد بگیرم و آن را منتشر کنم. می‌خدمد و عکس را می‌گیرم و دور هم روی سن کنار هدهد می‌ایستند و شروع به خواندن می‌کنند: «هدهد قصه ما، دوست خوب بچه‌هاست، عکس هدهد همه‌جا، تو کتابخونه ماست...»

۹ یادداشت

رود «قصه‌گویی» جاری در دشت «کتابخانه»

خردادماه در نقطه صفر مرزی و در کناره رود ارس، رویدادی فرهنگی-هنری به اجرا درآمد. مرحله ملی و اختتامیه «دومین جشنواره قصه‌گویی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» به میزبانی اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان شرقی و با مشارکت منطقه آزاد ارس برگزار شد.

جشنواره‌ای که در آن کتابداران کتابخانه‌های عمومی برای تعریف هنرمندانه‌تر قصه به رقابت می‌پردازند. نخستین دوره این جشنواره آذرماه ۱۳۹۷ آغاز شد و یک‌چهارم کتابداران در آن شرکت کردند. همه‌گیری کرونا و تعطیلی خدمات حضوری کتابخانه‌ها و جشنواره‌ها، نظم برگزاری این دوسالانه را برهم زد اما کتابداران از این فترت برای گذراندن دوره‌های آموزشی و حضوری قوی‌تر استفاده کردند. به گواه داوران، مخاطبان و شاهدان از خرداد ۱۳۹۸ در ساری تا خرداد ۱۴۰۲ در جلفا، فاصله بیش از دو زمان و مکان است.

در دومین دوره بیش از ۵ هزار نفر در این لیگ کشوری، از مرحله استانی تا منطقه‌ای به رقابت پرداختند تا ۹۶ اثر، شامل ۴۸ اثر در بخش قصه‌گویی دیجیتال و ۴۸ اثر در بخش قصه‌گویی صحنه‌ای، برای کسب مقام برتر تلاش کنند.

اما این استقبال و آن استعداد، ثمره صرف این جشنواره و مدت برگزاری آن نیست بلکه این رود از سرچشمه جاری شده است. نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، به‌عنوان متولی مدیریت کتابخانه‌های عمومی در ایران، از چند سال گذشته، با درک این واقعیت که «جامعه کتاب‌خوان» در گروی «کودکان کتاب‌دوست»

خواهد بود، نگاهی راهبردی به این حوزه داشته و ماموریت‌ها و برنامه‌های خود را بر این مبنا تعریف کرده است.

در گام نخست تمامی نقاط خدمت این بزرگ‌ترین شبکه فرهنگی کتاب‌محور، با بیش از ۳۷۰۰ کتابخانه در سراسر کشور، به بخش کودک مجهز شد. جمعی از ۵ هزار کتابدار کتابخانه‌های عمومی، که بیشتر آنها کتابداری را آکادمیک آموخته‌اند، با گذراندن دوره‌های تخصصی حالا «کتابدار کودک» هستند.

برگزاری دوره‌های آموزش قصه‌گویی با تدریس اساتید بنام، تقویت‌کننده این فضا بود. راه‌اندازی ۱۳ کتابخانه ویژه کودک و نوجوان، ساخت برنامه تلویزیونی، با نقش‌آفرینی کتابدار عضو، و تولید کتاب بخش دیگری از این زنجیره با نام «هدهد سفید» است. انتخاب این رویکرد و اقدامات متنوع، نتیجه خود را در سهم بیش از ۶۰ درصدی کودکان و نوجوانان از حدود ۳ میلیون نفر عضو فعال کتابخانه‌های عمومی نشان داده است.

نهاد در پی بازتعریف کتابخانه‌های عمومی، به‌عنوان مراکز فرهنگی اجتماعی، نسل جدید کتابخانه‌های عمومی را با ده‌ها خدمت، تجهیز و راه‌اندازی کرده است؛ مانند آنچه در کتابخانه شهید سیهید قاسم سلیمانی در شهر سهند در اولین روز تابستان به بهره‌برداری رسید. بخش کودک، اتاق بازی، اتاق مادر و کودک، اتاق علم، ساخت‌کنده و... برای کودکان و نوجوانان از یک سو، دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی علمی، اتاق پژوهشگران، اتاق مطالعه اختصاصی، نشریات، کلاس آموزشی رایانه‌محور، گالری، سالن جلسات و آمفی‌تئاتر برای بزرگسالان از سوی

محمد مهدی زرافشان
فعال فرهنگی

دیگر، خدماتی است که حالا نه در پایتخت، نه در مرکز استان، بلکه در یک شهر جدید میزبان علاقه‌مندان به کتاب و کتابخوانی است.

«نهاد امید» جشنواره قصه‌گویی، ریشه در توجه به عصر تعیین‌کننده «کودک» و اعتماد به توانمندی و دغدغه «کتابدار» دارد. با تقویت اعتبارات نهاد برای توسعه

تجهیز کتابخانه‌های عمومی برای ارائه خدمات جدید و راه‌اندازی کتابخانه‌های سیار برای مناطق کمتر برخوردار و دشوار‌گذر و ارتقای وضعیت معیشتی کتابداران، می‌توانیم ضمن افزایش ظرفیت این شبکه گسترده، نوید آینده‌ای روشن برای کودکان این سرزمین را داشته باشیم.